

Barbara Banaś

Wpływ techniki na dostęp do wiedzy i edukacji we współczesnym świecie

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 2/2, 7-9

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTYKUŁY

Barbara Banaś

Wpływ techniki na dostęp do wiedzy i edukacji we współczesnym świecie

„Podstawa mądrości: zdobywaj mądrość za wszystko, co masz, mądrości nabywaj!”

Księga Przysłów (4, 7)

Istnieje takie chińskie przekleństwo "Obyś żył w ciekawych czasach". Patrząc na współczesny świat, który jest wielką tajemnicą, zagadką i niewiadomą, wydaje się, że w takich czasach żyjemy. Dotyka nas zjawisko powszechnego globalizmu, zarówno w sferze gospodarczej jak i kulturowej. Nie można zrozumieć własnej kultury i cywilizacji, bez poznania innych. Globalizacja i nowoczesny świat oznaczają, że musimy żyć wśród obcych. Żyjemy w czasach migracji i zacierania się różnic kulturowych. Kosmopolityzm ludzi przerasta, a nacjonalizm im zagraża. Niebezpieczeństwem dziś dla ludzi żyjących jest bierność i możliwość zagapienia się oraz ciągła rywalizacja, gdzie drugiego człowieka traktuje się jako mało wartościowego (pospolity rasizm).¹ W społeczeństwie wiedzy jesteśmy otwarci nie tylko na informację, ale również chcemy, by w tym chaosie i szumie informacyjnym, w jakim się znajdujemy, podpowiedziano nam, co mamy o niej myśleć. Wykorzystujemy nową technologię, aby tworzyć i promować własne produkty. Pojawia się „*technokultura*” (wideoblogi, podcastingi, social networking), napędzana „wyszukiwaniem”, gdzie przyswajanie świata ogranicza się do obszaru własnych gustów i upodobań.

Powszechne zjawisko bezrobocia wymusza na nas edukację ustawiczną (ang. permanent education, amer. lifelong learning), czyli odnawianie i doskonalenie kwalifikacji w różnych formach przez całe życie. Obecne formy edukacji zmieniły swój charakter z modelu ukierunkowanego na uczelnie – na model zorientowany na społeczeństwo. Popularna na świecie stała się

¹ *Pisarz i jego mistrz* [wywiad z Ryszardem Kapuścińskim z okazji wydania w Niemczech jego książki pt. „Podróże z Herodotem”]. Forum, 2005, nr 11; *Patrzeć złu prosto w twarz* [wywiad z Andre Gluksmannem fr. filozofem i publicystą]. Forum, 2006, nr 2

edukacja interaktywna, tzw. e-learning, gdzie wykorzystuje się najnowsze rozwiązania technologiczne. Pozwala ona zdobywać wiedzę w toku indywidualnym, bez ograniczeń związanych z miejscem zamieszkania. Zdalne nauczanie (distance education), czyli kształcenie na odległość jest wygodne i skuteczne. Umożliwia rozwój i doksztalcanie w takim samym stopniu osób w pełni sprawnych jak i osób niepełnosprawnych.²

Wiedza i dostęp do niej wymuszają konieczność powiązania działalności w zakresie zdalnego nauczania z usługami bibliotek. Pod koniec lat 90-tych ubiegłego wieku zostało to zauważone w Stanach Zjednoczonych przez Association of Colleges and Research Libraries (ACRL), organizację skupiającą kilkanaście tysięcy akademickich i naukowych bibliotekarzy oraz osób zainteresowanych tą problematyką. Członkowie ACRL opracowali w 2000 r. dokument pt. „*Guidelines for Distance Learning Library Service*” (*Wytyczne dotyczące bibliotecznych usług w zakresie zdalnego nauczania*). Sformułowano w nim podstawowe zasady dotyczące pracy biblioteki, gdzie zwrócono uwagę m.in. na to, aby umożliwić równy dostęp dla wszystkich czytelników, rozwinąć ich umiejętności korzystania z biblioteki, wykorzystywać jak najnowsze rozwiązania techniczne, zgodnie z wymaganymi standardami, pozyskiwać stałe wsparcie finansowe od odpowiedzialnych instytucji, współuczestniczyć we wdrażaniu programów kształcenia.³

Nowoczesne rozwiązania serwisu Question Point OCLC⁴, oferują elektroniczne usługi i produkty dla bibliotek na świecie w formie subskrypcji, pozwalają korzystać m.in. ze wspólnej bazy wiedzy, regulaminów bibliotecznych. Instytucje biorące udział w projekcie zasilają obydwie bazy danymi, np. pytaniami i odpowiedziami z linkami do witryn internetowych, informacjami o bibliotekach. Kierowana przez Bibliotekę Kongresu ogólnoswiatowa sieć Global Reference Network⁵ umożliwia bibliotekom i konsorcjom uczestniczącym z całego świata obsługiwanie swoich użytkowników na zasadzie współpracy.

W Europie na początku tego wieku powstał raport pt. „*E-Inclusion. The Information Society's potential for social inclusion in Europe*”, w którym Komisja Europejska zwróciła uwagę na konieczność przeciwdziałania tzw. wykluc-

² Współczesne rozumienie terminu „niepełnosprawność” postrzega się jako uniwersalne, ludzkie doświadczenie, gdzie istotne są bariery, na jakie napotyka osoba w środowisku, a nie sam rezultat uszkodzenia, zaproponowane w 2001 roku przez Międzynarodową Klasyfikację Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia (International Classification of Functioning Disability and Health).

³ D. Konieczna : *Usługi bibliotek akademickich ukierunkowane na potrzeby zdalnego i ustawicznego kształcenia* W : Nowoczesna Biblioteka Akademicka : Olsztyn 20-21 maja 2004 [on-line]. Dostępny w World Wide Web:

<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/nba/konieczna.danuta.php>

⁴ Dostęp do serwisu: <http://www.questionpoint.org>

⁵ Dostęp do serwisu: <http://www.loc.gov/rr/digiref>

czeniu społecznemu. Dostęp do Internetu oraz e-edukację dla e-włączenia (nauczenie ludzi posługiwania się technologiami informatycznymi) uznano jako główne wskaźniki udziału w rozwijającym się społeczeństwie informacyjnym Unii Europejskiej. Jako bariery dla e-włączenia wymieniono m.in., oprócz braku dostępu do Internetu, brak dostępu do wiedzy i brak świadomości korzyści z e-włączenia. Zaproponowano utworzenie sieci (Public Internet Acces Points), tzw. punktów publicznego dostępu do Internetu, które zainstalowano m.in. w bibliotekach oraz podkreślono ich rolę w samym procesie kształcenia.⁶ Również w Polsce pojawiły się konkretne akty prawne, gdzie wspierane finansowo mają być projekty informatyczne, m.in. tworzenie i rozwój publicznej infrastruktury dostępu do Internetu, tworzenie i rozwój polskich zasobów cyfrowych w Internecie, tworzenie i rozwój elektronicznego kształcenia.⁷

Plany dotyczące permanentnego kształcenia z pewnością będą wymagały współpracy producentów, sprzedawców najnowszych technologii z bibliotekami i uczelniami. W procesie integracji informacyjnej niezwykle ważne będą: normalizacja procesów bibliotecznych, opracowanie standardowego wykazu wymagań wobec systemów bibliotecznych oraz utworzenie forum dyskusyjnego nad problemami integracji systemów z uwzględnieniem potrzeb użytkowników i nowych technologii sieciowych. Jednocześnie trwają prace nad poszerzeniem informacji bibliograficznej o dodatkowe elementy, np.: obraz okładki opisywanej pozycji, spis treści, streszczenie, biografię autora czy fragment tekstu. Chodzi o ujednoczenie formatów i norm stosowanych przez księgarzy, wydawców, archiwistów oraz bibliotekarzy. Od 1.01.2007 10-cyfrowy numer ISBN zostanie zastąpiony 13-cyfrowym identyfikatorem. Przygotowywana jest rewizja systemu ISSN oraz normy regulującej strukturę i wykorzystanie tego identyfikatora. Przyszłość należy do schematów metadanych opartych na językach znacznikowych typu XML. Szerokie zastosowanie znajdzie sztuczna inteligencja i systemy ekspertowe. Głównym celem istnienia biblioteki będzie ustawiczny rozwój wysokiej jakości usług do zmieniających się potrzeb, a nie ochrona zbiorów.

Mgr Barbara Banaś jest pracownikiem Sekcji Udostępniania Zbiorów Biblioteki Głównej AWF w Katowicach.

⁶ eEurope – pełna nazwa eEurope 2002 An Information Society for All [Społeczeństwo Informacyjne dla Wszystkich] – inicjatywa Komisji Europejskiej i państw członkowskich, której celem jest modernizacja i umocnienie europejskiej gospodarki informacyjnej w krajach Unii Europejskiej ; J. Długosz : Społeczeństwo informacyjne a wykluczenia W: EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy [on-line] 2003, nr 7. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/47/dlugosz.php>.

⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 marca 2006 r. w sprawie kryteriów i trybu przeznaczania oraz rozliczania środków finansowych na informatyzację (2006). Dziennik Ustaw, Nr 53 poz. 388